

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษามีหน้าที่หลักคือ การพัฒนาคน ให้เป็นคนดี คนเก่ง และคนที่มีความสุข เพราะคน ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดในกระบวนการพัฒนา โดยเฉพาะเยาวชนในวัยเรียน กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้เสนอ แนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในทุกระดับต้องร่วม รับผิดชอบและร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทย และพลเมืองโลก มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ชี้อัตถ์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ

ดังพระราชดำรัส ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ในโอกาสเข้า เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและรับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดี ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต 12 กรกฎาคม 2526 ความว่า การมีวินัย มีความสามัคคี และรู้จักหน้าที่ ถือกันว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญประจำตัวของคนทุกคน แต่ในการสร้างเสริมคุณลักษณะสามข้อนี้ จะต้องไม่ ลืมว่าวินัย สามัคคี และหน้าที่นั้น เป็นไปทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งย่อมให้คุณหรือให้โทษได้ มากเท่า ๆ กันทั้งสองทางเพราะฉะนั้น เมื่อจะอบรมจำเป็นต้องพิจารณาให้ถ่องแท้แน่ชัดก่อนว่าเป็น วินัย สามัคคี และหน้าที่ที่ดี คือปราศจากโทษ เป็นประโยชน์ เป็นธรรม ไม่เคลือบแฝงไว้ด้วยสิ่ง ชั่วร้าย เช่น วินัย ต้องไม่ใช่วินัยเพื่อตน เพื่อหมู่คณะของตนเท่านั้น ต้องเป็นวินัยเพื่อคนทุกคน เพื่อ คนส่วนใหญ่ เป็นวินัยที่ถูกต้อง ที่เป็นการสร้างสรรค์

ความมีวินัย คือการรักษาคุณธรรมที่เป็นความดีงามสูงสุดโดยที่ไม่ต้องมีใครมาบังคับ ไม่ต้องมีใครมากำหนด แต่เป็นการรักษาคุณธรรมด้วยใจด้วยตัวของเขาเอง (โกวิท ปรวาลพฤษย์, 2541, หน้า 124) จากประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในระดับมัธยม ศึกษาตอนต้น ซึ่งนักเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่น มักจะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านความมีวินัยอยู่เสมอ

ในเรื่องการไม่ตรงต่อเวลา การไม่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ไม่สนใจการเรียนและทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นประจำ เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งผลกระทบบที่ไม่เหมาะสมต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วย ผู้ศึกษาได้เคยมีการพัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอนในการแก้ปัญหาดังกล่าวมาหลากหลายวิธี ทั้งใช้การชี้แจงความสำคัญ จัดการอบรม จัดค่ายกิจกรรมเพื่อสร้างระเบียบวินัย ใช้การเสริมแรง ให้รางวัลหรือแม้แต่การลงโทษ ต้องคอยบอกเตือนในเรื่องของการไม่มีวินัยเป็นประจำ แต่พฤติกรรมเหล่านั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาสั้นๆเท่านั้น

ผู้ศึกษาตระหนักว่าวินัยในตนเองมีความสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางยุคกระแสบริโภคนิยม คนที่มีวินัยในตนเองจะเป็นคนที่รู้จักตนเอง ไม่สร้างปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองมิให้ทำผิดกฎ ระเบียบ ให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงามที่สังคมได้กำหนดไว้ เป็นบุคคลที่สังคมยอมรับ วินัยที่ดีจะต้องมาจากจิตสำนึกของแต่ละคนโดยต้องมีกฎเกณฑ์ใด ๆ มาบังคับการสร้างเสริมและการพัฒนา การมีวินัยในตนเองต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในตน จุมพล พูลภัทรชีวิน (2552, ออนไลน์) กล่าวว่า การเตรียมความพร้อมในการให้ความรู้ต่อผู้เรียนที่ดีคือ การเตรียมทั้งกายและใจ ก่อนที่จะเรียนรู้วิชาต่างๆ ซึ่งวิธีหนึ่งของจิตตปัญญา คือ การให้ผู้เรียนสงบนิ่งอยู่กับจิตใจตนเองในขณะที่คำวาทกรรมของหลักสูตรจิตตปัญญา คือ ความเป็นองค์รวมของชีวิตของตนเอง ผู้อื่นและทุกสรรพสิ่งมีชีวิตเพื่อเชื่อมโยงความรู้ให้เกิดการรู้เท่าทันและการตระหนักรู้ คือการเรียนรู้ ทั้งกาย ใจ และปัญญาโดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และพัฒนาจิตด้านในของมนุษย์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจธรรมชาติที่แท้ของความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง ผู้อื่น สังคมธรรมชาติและสรรพสิ่ง นำไปสู่การดำเนินชีวิตและวิถีการพัฒนาที่ประสานเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงหรือปรับพฤติกรรมที่เกิดจากภายนอกอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนได้ ซึ่งการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง มีค่านิยมที่ดีงาม เสริมสร้างวินัยให้แก่ นักเรียน ผู้ศึกษาจึงสนใจนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มาสอดแทรกในการจัดกิจกรรมแนะแนวให้แก่ นักเรียน โดยเน้นการเรียนรู้จากภายใน ใฝ่คว้าสิ่งที่เผชิญ เชื่อมโยงความรู้สึก ความคิด ความรู้แบบองค์รวม มีสติ เกิดสมาธิ เกิดปัญญาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังความเข้าใจต่อชีวิตก่อให้เกิดแรงบันดาลใจและความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่ง เพื่อจะได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยที่นักเรียนเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจด้วยตนเอง เกิดจากจิตที่ใฝ่ดี สร้างจิตสำนึกใหม่ เพื่อช่วยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถพัฒนาความมีวินัยในตนเอง นำไปสู่การเข้าใจ การยอมรับ และเคารพในตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังสามารถนำวิธีการจัดกิจกรรมมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ศึกษาผลการใช้กิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องแนวคิดจิตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียน

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องแนวคิดจิตปัญญาศึกษา

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านแม่โถ อำเภอมะลุน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิดและปรัชญาพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา แล้วนำไปใช้สอดคล้องในการจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สมมุติฐาน

นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องแนวคิดจิตปัญญาศึกษา มีความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

จิตปัญญาศึกษา หมายถึง การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้แบบองค์รวม ในเรื่องการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ การสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของคนที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับผู้อื่นและโลกภายนอกผ่านกระบวนการกิจกรรมที่หลากหลาย มีเป้าหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิด และจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลก ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ

กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องกับแนวคิดจิตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดกลุ่มนักเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ ในการฝึกปฏิบัติเพื่อการสร้างเสริมค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง

กิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องกับแนวคิดจิตปัญญาศึกษา หมายถึง การใช้กิจกรรมแนะแนว ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยสอดคล้องกับแนวคิดจิตปัญญาศึกษา ที่เน้นประสบการณ์ตรงจากภายใน จำนวน 7 กิจกรรม โดยแต่ละกิจกรรมประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. Check-in คือ การเตรียมความพร้อมในการเรียน โดยทำจิตใจให้สงบ สำรวจความรู้สึกพื้นฐานของตนเอง การให้สติอยู่กับตัว เปิดใจเพื่อจะเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยอาจให้ทำสมาธิ การทำสมาธิกับเพลง การสวดมนต์ หรือแผ่เมตตา
2. Dialogue คือ สนทนาสนทนา การพูดและฟังเพื่อนพูดอย่างใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างรู้เท่าทัน ให้แขวนลอยคำถาม ให้ผู้พูดได้พูดอย่างเชื่อมโยง หยุดพูดโดยใช้ ป้ายแสดงสถานะการพูด (Talking Stick)
3. Reflection คือ ฟังแล้ววิเคราะห์ และสะท้อนความคิด ตามหัวข้อและประเด็นต่างๆ เช่น การดูหนัง ฟังเพลงที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิต
4. check- out คือ การทบทวนบทเรียนด้วยตนเอง ว่าวันนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรและให้สรุปพร้อมงานที่ได้รับที่ได้รับมอบหมายการเรียนรู้ครั้งต่อไป
5. Journaling คือการจดบันทึก แสดงให้เห็นความก้าวหน้าเป็นระยะๆ และทบทวนเป็นระยะๆ ส่งผู้สอน

ความมีวินัยในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความรับผิดชอบ และด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบ้านแม่โถ อำเภอมะละงู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องกับแนวคิดจิตปัญญาศึกษาที่พัฒนาความมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนให้ดีขึ้น
2. เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำกิจกรรมแนะแนวที่สอดคล้องกับแนวคิดจิตปัญญาศึกษาไปปรับใช้เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนในกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป